

ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ: РЕАКТУАЛІЗАЦІЯ КЛАСИКИ І НОВА ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

19 квітня 2010 року в Москві в рамках Міжнародного форуму "По той бік кризи: модернізаційний потенціал освіти, науки і культури" відбулася Міжнародна конференція на тему: "Політична економія: реактуалізація класики і нова теорія соціально-економічного розвитку". Організаторами її були МДУ імені М.В.Ломоносова, Фонд "Альтернативи", Фонд Ф.Еберта і Вільне економічне товариство. Хотілося б спеціально відзначити, що представники останнього – член-кор. РАН Д.Сорокін і д-р екон. наук В.Каширін – за підготовки до конференції акцентували увагу на важливості розвитку політичної економії як наукової та навчальної дисципліни, яка створює важливі передумови для теоретичного обґрунтування адекватною конкретним суспільним системам та їх специфіці економічної політики, яка враховує, крім того, глобальний і специфічно історичний контекст, яка дозволяє сполучати власне економічні, соціальні, політичні, цивілізаційно-культурні параметри в рамках економічних досліджень і у процесі викладання економічних дисциплін.

У центрі уваги учасників конференції було питання про потенціал політичної економії в аналізі як поточної ситуації в економіці, так і можливості використання досягнень політекономії для аналізу економіки ХХІ століття.

Основні теми, винесені на обговорення, – "Потенціал політичної економії та необхідність її розвитку", "Політична економія й економікс", "Криза: реактуалізація політичної економії", "Економіка і суспільство: місце політичної економії в системі суспільних наук".

У ролі ведучого конференції виступив співголова організаційного комітету О.Бузгалін.

Із доповідями виступили: д-р екон. наук У.Алієв (Оствітня корпорація "Туран", Алмати); д-р екон. наук М.Воейков (Інститут економіки РАН, Москва); д-р екон. наук В.Волконський (Інститут народногосподарчого прогнозування РАН, Москва); д-р екон. наук Р.Гайсін (Російський державний аграрний університет – МСХА імені К.А.Тимірязєва, Москва); д-р екон. наук С.Дзарасов (Інститут економіки РАН); д-р екон. наук Ф.Клоцвог (Інститут народногосподарського прогнозування РАН, Москва); д-р екон. наук А.Колганов (МДУ); Д.Котц (Массачусетський університет, США); д-р екон. наук О.Мамедов (Південний федеральний університет, Ростов-на-Дону); д-р филос. наук Л.Науменко; д-р екон. наук Р.Нурєєв (Національний університет Вища школа економіки, Москва); д-р екон. наук Ю.Осипов (МДУ); канд. екон. наук М.Павлов (МДУ); д-р екон. наук Т.Садиков (Євразійський національний університет, Алмати); д-р екон. наук О.Сорокін (МДУ); канд. психол. наук А.Сурмава (Інститут психології

імені Л.С.Виготського Російського державного гуманітарного університету, Москва); д-р екон. наук В.Тарасевич (Національна металургійна академія України, Дніпропетровськ); д-р екон. наук К.Хубієв (МДУ); д-р екон. наук Г.Цаголов (Міжнародний університет, Москва).

Доповідачі відзначали, що останніми роками у вітчизняній економічній науці почала виявлятися низка негативних тенденцій, зумовлених, зокрема, недооцінкою значущості теоретико-економічного знання, применшенням його методологічної ролі, зниженням чисельності студентів і аспірантів з цієї спеціальності, заміною економічної теорії на таку собі "економіку", зняттям курсу "історія економічних учень" тощо. Більше за те, навіть там, де викладають економічну теорію, вона репрезентована у визначальному ступені одним – неокласичним – напрямом; лише в деяких провідних вузах студенти ознайомлюються достатньою мірою з іншими науковими школами.

Особливо тяжкий стан спостерігаємо у сфері *політичної економії*. Цю галузь знання практично відтиснено на "задвірки" економічної науки. Класична політична економія та її сучасні різновиди, класичний інституціоналізм, інші школи, що не пов'язані безпосередньо з неокласикою і не є її відгалуженнями, забуті і мало відомі навіть фахівцям. Більше за те, виросло ціле покоління економістів-теоретиків, які не володіють методологією, логікою і культурою політико-економічного знання.

Тим часом, соціально-економічна практика, зокрема, інтерес до політичної економії в багатьох країнах світу, який різко загострився після світової фінансової й економічної кризи 2008–2010 років, переконливо свідчить, що найглибші проблеми і суперечності сучасної економіки не можуть бути вичерпно розкриті без звернення до фундаментальної економічної теорії, її методології, до політико-економічних досліджень.

Творчий марксизм – могутнє знаряддя пізнання, спрямоване в майбутнє. В цьому сенсі ми не можемо залишатися в дослідницькій сфері, окресленій класичною теорією трудової вартості. Оперуючи її інструментарієм, ми залишаємося у сфері матеріального виробництва, *уречевлення*, за Г.Батіщевим. Але вже сьогодні вона "йде в підвалини", поступаючись пріоритетами сфері *олюднення*, виробництва самої людини. Зрозуміло, трудова теорія вартості в її класичному варіанті навряд чи є адекватною об'єктивним процесам олюднення. Це означає, що необхідні пошуки 1) *діяльної теорії вартості*, адекватної олюдненню і "царству свободи"; 2) нових напрямів розвитку класичної теорії трудової вартості з урахуванням кардинальних змін у сфері уречевлення; 3) базових засад *загальної теорії цінності*.

Усе це зумовлює необхідність серйозних роздумів над проблемами ***реактуалізації та розвитку політико-економічної теорії як важливої складової економічної науки, освіти, практики***.

Проте останнім часом ситуація почала змінюватися. Економічна криза, крім вад, має певні "плюси", хоча ми б вважали за краще, щоб "плюси" були без кризи. В результаті кризи виникла нова хвиля інтересу до політичної економії. Добре відомо, що в США й у Західній Європі "Капітал"

Маркса став однією з найчитаніших книг з економіки. В Берліні навесні 2008 року в Політехнічному університеті відбулася конференція, присвячена глобальній економічній кризі. На пленарному засіданні, що зібрало 1500 осіб, із великим інтересом сприймали марксистські виступи. Берлін було заклеєно афішами – "Капітал" К.Маркса", "Трактат "Капітал" на релігійні теми", "Детектив "Капітал". На краще змінюється ситуація й у Росії. Так, на економічному факультеті МДУ вже другий рік читають курс "Політична економія", на який записалися 150 студентів із 300 на курсі. Викладають також курс "Теорія суспільного багатства", в якому дуже багато чого взято з "Капіталу" К.Маркса і класичної політичної економії, причому все це розглядається як фундамент мікро- і макроекономіки. Він збирає не меншу кількість студентів. В Інституті економіки Російської академії наук член-кор. РАН В.Медведев уже третій рік веде семінар, присвячений марксизму.

Результатом конференції стало звернення до редакторів низки економічних журналів країн СНД із пропозицією скоординованої публікації матеріалів цієї конференції, ініціації подальших дискусій з проблеми реактуалізації та розвитку політичної економії, а також кращої координації вчених і викладачів у цій сфері.

Підбиваючи підсумки, О.Бузгалін відзначив, що для успішного просування у справі осмислення і розв'язання поставлених учасниками конференції проблем було б доцільно створити російську політико-економічну асоціацію в тісній взаємодії з МДУ, Російською академією наук, Вільним економічним товариством і низкою журналів, що підтримали цю ініціативу.

Ураховуючи, що сьогодні успішно розвиваються національні та міжнародні асоціації гетеродоксальної економічної теорії, що Міжнародна політико-економічна асоціація (World Association of Political Economy), яка об'єднує відомих учених Європи, США, Китаю, Японії та інших країн, провела вже п'ять міжнародних конгресів і видає в Лондоні свій журнал ("World review of Political Economy"), було б доцільно ініціювати процес створення **Міжнародної асоціації політико-економів країн СНД.**

О.В.Бузгалін, д-р екон. наук

В.М.Тарасевич, д-р екон. наук

М.Ю.Павлов, канд. екон. наук

ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ: ОСВІТНІЙ, НАУКОВИЙ І ПРАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МАЄ БУТИ ВІДРОДЖЕНИЙ

Звернення у зв'язку з проектом створення
Міжнародної політико-економічної
асоціації країн СНД і проведення її установчої конференції

Шановні колеги!

Останніми роками в російській економічній науці почали виявлятися негативні тенденції, зумовлені недооцінкою значущості теоретико-економічного знання, применшенням його методологічної ролі, зниженням чисельності студентів і аспірантів за цією спеціальністю, заміною економічної теорії на таку собі "загальну економіку", зняттям курсу "історія економічних учень". Але навіть там, де економічну теорію викладають, вона репрезентована, переважно, одним – неокласичним – напрямом; лише в деяких провідних вищих навчальних закладах студенти ознайомлюються достатньою мірою з іншими науковими школами.

Особливо важкий стан спостерігаємо у сфері **політичної економії**. Цю галузь знання практично відтиснено на "задвірки" економічної науки. Класична політична економія та її сучасні різновиди, класичний інституціоналізм, інші школи, що не пов'язані безпосередньо з неокласикою і не є її відгалуженням, забуті й мало відомі навіть фахівцям. У результаті виросло ціле покоління економістів-теоретиків, що не володіють методологією, логікою і культурою політико-економічного знання.

Тим часом, соціально-економічна практика, зокрема інтерес до політичної економії в багатьох країнах світу, що різко загострився після світової фінансової та економічної кризи 2008–2010 років, переконливо свідчить про те, що найглибші проблеми і суперечності сучасної економіки не можна вичерпно розкрити без звернення до фундаментальної економічної теорії, її методології, до політико-економічних досліджень.

Усе це зумовлює необхідність серйозних міркувань над проблемами **реактуалізації і розвитку політично-економічної теорії як важливої складової економічної науки, освіти, практики**.

З метою обговорення нагальних проблем у Москві у квітні 2010 року відбулася міжнародна наукова конференція, у якій узяли участь відомі вчені, що впродовж багатьох десятиліть плідно займалися політико-економічними дослідженнями. Результатом цієї конференції стало звернення до наукової громадськості з пропозицією створення Міжнародної політико-економічної асоціації, що об'єднає вчених і викладачів пострадянського простору.

Сім економічних журналів країн СНД відгукнулися на цю ініціативу і публікують у перших номерах 2011 року огляд конференції та цей лист.

Ураховуючи, що сьогодні успішно розвиваються національні та міжнародні асоціації гетеродоксальної економічної теорії, що Міжнародна по-

літико-економічна асоціація (World Association of Political Economy), яка включає відомих учених Європи, США, Китаю, Японії й інших країн, провела вже п'ять міжнародних конгресів і видає в Лондоні журнал "World review of Political Economy", доцільно ініціювати створення **Міжнародної асоціації політико-економів країн СНД** (МПЕА).

Серед основних **завдань МПЕА** ми бачимо:

- підтримку й ініціацію наукових досліджень у галузі політичної економії на базі творчого діалогу представників різних шкіл і напрямів нашої науки;
- критичне узагальнення і розвиток наявного досвіду викладання політичної економії й унесення цієї дисципліни в коло тих, що активно викладаються (в перспективі – обов'язкових) у вищій школі;
- сприяння публікації теоретичних, навчальних і методичних матеріалів у галузі політичної економії, включаючи видання нових підручників і посібників із політичної економії, фундаментальних монографій тощо;
- проведення конференцій, семінарів, круглих столів із проблем політичної економії, а також фестивалів політичної економії, виставок робіт та інших заходів, орієнтованих на розвиток і поширення нашої науки;
- сприяння розвитку прикладних досліджень і практичного консультування, заснованих на теоретичних політико-економічних розробках;
- інформаційно-організаційне забезпечення цієї діяльності, зокрема створення і наповнення сайту МПЕА.

Ініціативна група зі створення МПЕА пропонує провести **Першу (установчу) конференцію МПЕА 19–20 квітня 2011 року в Московському державному університеті імені М.В.Ломоносова**.

На конференції пропонується обговорити доповіді провідних політекономів наших країн, Західної Європи, Китаю, США, в яких буде охарактеризовано потенціал нашої науки в XXI столітті та завдання щодо її розвитку і реактуалізації. Передбачено також обговорити маніфест політичної економії, статут, програму роботи МПЕА, питання міжнародної співпраці тощо.

Якщо ви підтримуєте цю ініціативу, просимо взяти участь в Установчій конференції МПЕА, а також докласти зусиль щодо публікації (в журналах, на сайтах тощо), розповсюдження цього інформаційного листа і запрошення політекономів до участі в конференції й асоціації.

Ваші пропозиції та побажання щодо організації МПЕА, а також заявки на участь у роботі її Установчої конференції просимо надсилати за адресою: **movchani@mail.ru (Ірина Вікторівна Мовчан)**.

Ініціативна група з заснування МПЕА:

У.Алієв, д-р екон. наук
О.Бузгалін, д-р екон. наук
М.Воєйков, д-р екон. наук
Р.Гайсін, д-р екон. наук
А.Колганов, д-р екон. наук
О.Мамедов, д-р екон. наук
В.Рязанов, д-р екон. наук
В.Тарасевич, д-р екон. наук